

L. eleg. g.

~~631. x~~

501.525

III. évf. 14. szám. NÉPOLVASÓTÁR. 1899. január hó.

Muz. k.

A

LUSTASÁGHOZ VALÓ JOG

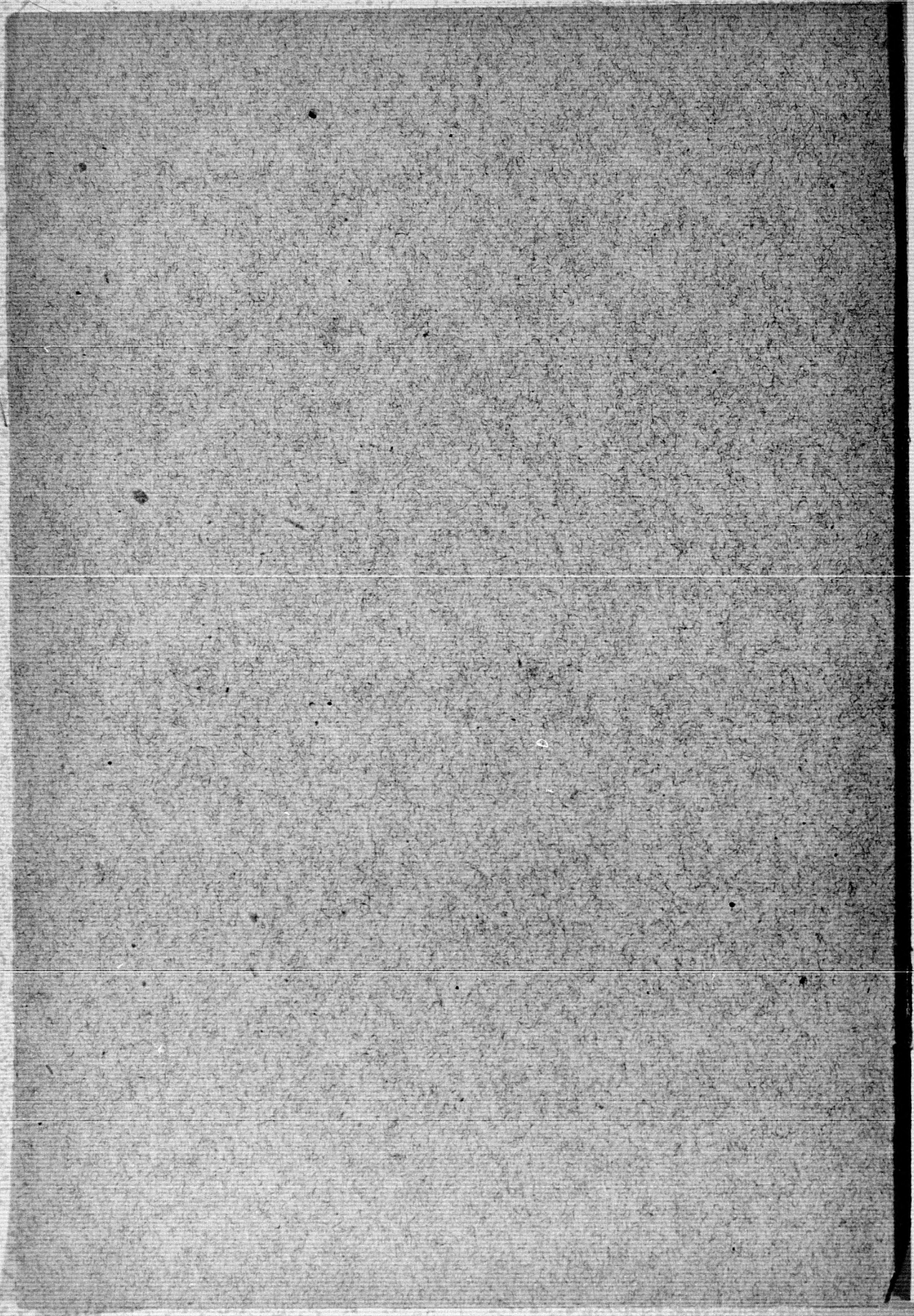
IRTA

MEZŐFI VILMOS.

M. N. MUSEUM KÖNYVTÁR
II. Nyomf. Növekedés
1899. évf. 166. sz.

KIADJA A NÉPOLVASÓTÁR,
Budapest, VII., Garay-utca 32. szám.

Ára 10 krajczár.

A
LUSTASÁGHOZ
VALÓ JOG

IRTA
MEZŐFI VILMOS.

BUDAPEST
„KÖZMŰVELŐDÉS“ NYOMDA NYOMÁSA.
1899.

A. ely. g.
631.7

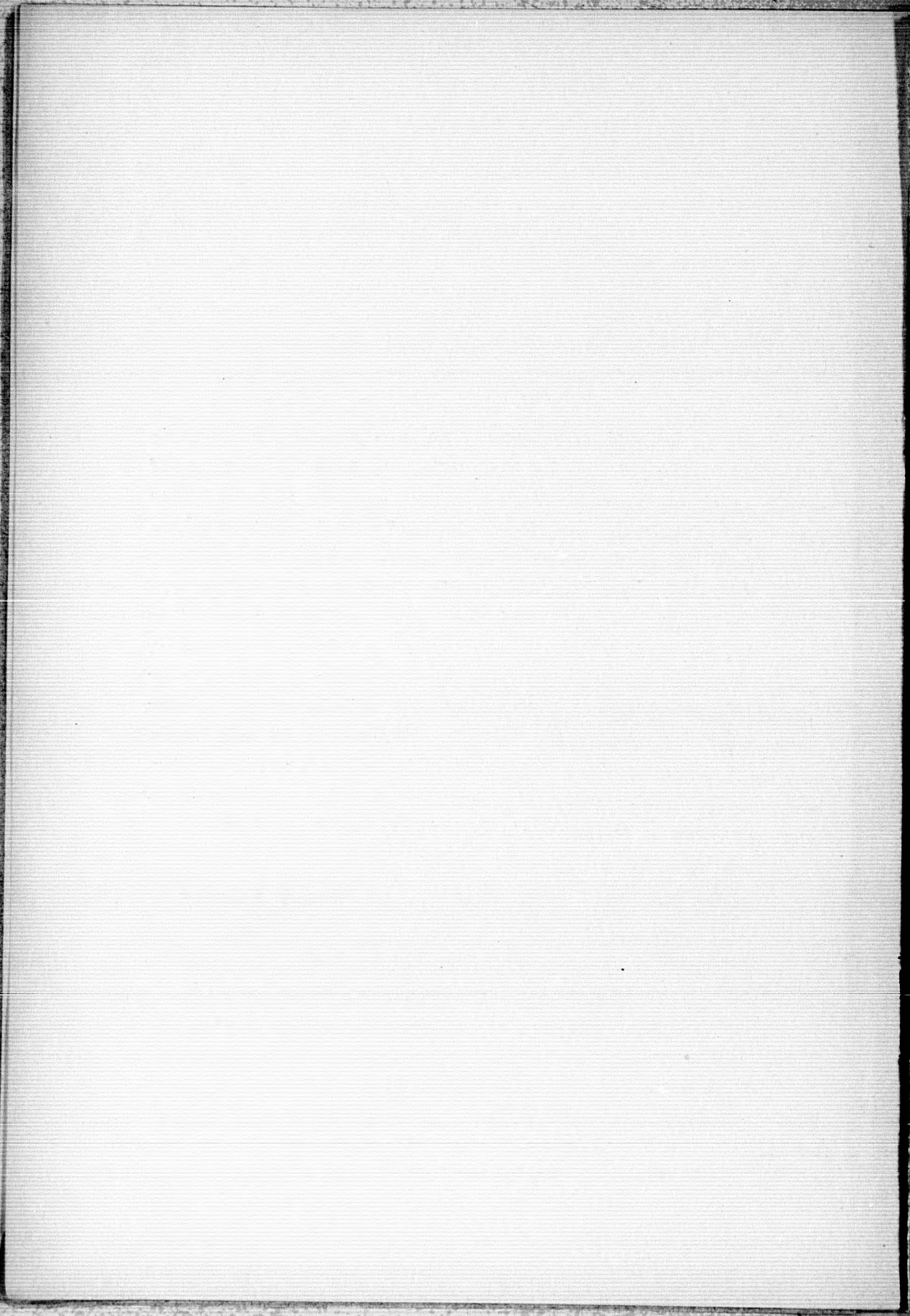
26 obi.

ELŐSZÓ.

Az itt következő előadást Lafargue Pálnak, a francia szociáldemokraták egyik lelkes előharczosának, a lustaságról szóló szellemes munkája hatása alatt, még 1894-ben tartottam meg két budapesti munkásszakegyletben. A »Typographia« nyomdász szaklap szerkesztősége utána érdemesnek tartotta, hogy lapjában folytatásokban közölje. Azután önálló könyvecskében is kiadta. Az a kiadás az utolsó példányig elfogyott és már hosszú ideje a könyvpiaczon nem kapható. Ez az oka, hogy számos elbarátom azt a kérést intézte hozzám, hogy előadásomat adjam ki újból. Ennek a megkeresésnek teszek íme eleget »A lustasághoz való jog« ismételt sajtó alá rendezésével. Remélem, hogy előadásom elmondása után öt esztendővel még mindig megfelel céljának: hasznos szellemi fegyvert nyújtván a felszabadulásáért küzdő munkásnépnek.

Budapest, 1899. január hóban.

Mezőfi Vilmos.

Szeretett munkás testvéreim !

Mai előadásom tárgyául szerfölött kényes kérdést választottam. Annaira kényeset, hogy őszintén szólva, más hallgatóság előtt nem is merném előadni, mert attól tartanék, hogy azok, a kik mindenáron erkölcsbirák akarnak lenni, a kik szenteskedő szemforgatással nyilvánosan vizet prédikálnak, de titokban bort isznak: kígyót, békát kiáltanának rám és előadásomnak olyan rejtett célú tulajdonitanának, a mely attól távol áll és esetleg felhasználnák ezt a szerény előadást, hogy abból fegyvert kovácsoljanak a szocializmus igazságai ellen. Azonban önök nem erkölcsbirák, nem szenteskedők, hanem munkások, a kik meghallgatnak és tisztelni tudnak minden véleményt, feltéve, hogy az igaz meggyőződésnek a kifejezője.

T. barátaim ! Minden tartózkodás nélkül bevallom, hogy én a lustaságot akarom dicsőíteni és be akarom bizonyítani, hogy nem a tulfeszített, idegemésztő munka, a melyet iskolákban és szószékekben dicsőítenek, hanem a lustaság az az erény, a mely előbbre viszi az emberiséget, a mely hivatva van a mai elkorcsosodott nemzedéket testben és lélekben erőssé tenni, a mely az anyagi gondokkal küzdő emberiséget magasatos célokért fogékonnyá teszi. Nem azt a lustaságot értem, a mely irtózik a társadalomnak hasznos munkától, a mely a semmievést mindenek fölé helyezi, hanem értem azt a lustaságot, a mely arra tanít, hogy *dolgozni kell ugyan, de csak bizonyos határig*, és ha a társadalomnak

szükséges munka el van végezve, következhetik a pihenés, a szórakozás és jogosultságot nyernek a magasabb szellemi élvezetek.

Nem én vagyok az első, a ki ezt hirdetem.

Már a messze ókorban találkozunk gondolkodókkal, a kik a lustaságnak, mint a valódi erénynek az álláspontjára léptek. Irók, bölcsészek, hirdették, hogy az emberi hajlamok legnemesebbje a lustaság és hogy a hosszú, nehéz munka, árt az ember testének és szellemének. A legujabb időben egy szellemes francia író, a szocialista *Lafargue* hirdette ezt az erényt és kiméletet nem ismerő éles tollal szállott síkra ama nemzetgazdák ellen, a kik mióta a világ áll, egyre hirdetik, a szegényeknek, hogy a munka szent, hogy a munka isteni és emberi törvény, a melyet tisztelni kell minden emberfiának.

Maró gunynyal támadta meg azokat, a kik az embereket arra tanítják, hogy a szenvedésre születtek, és nem azért, hogy élvezzenek, a kik a szegényt a tulvilági élet gyönyöreivel kecségtetik, hogy annál könnyebben elszenvedjék a földi élet keserveit.

S csudálatos, hogy valamennyi ugynevezett „nagy államférfi“ ezeknek a tiszteletreméltó (?) nemzetgazdáknak a bölcsészetét fogadja el. *Thiers*, a nagynak mondott francia államférfi 1849-ben így nyilatkozott: „A papság befolyását általánossá akarom tenni, mert számítok rá az amaz egészséges erkölcs terjesztésében, a mely azt tanítja, hogy az ember azért él, hogy szenvedjen és nem hirdeti azt a másik tanítást, a mely épen ellenkezőleg az embernek azt mondja: „Élvezz!“ Igen, igen, dolgozzál és szenvedj szegény ember, gyűjtsd felebarátaidnak halomra a kincseket, a melyek az életet kellemessé teszik, te magad pedig nélkülözz és elégedj meg a tulvilág gyönyöreinek a reménységével. 1849 óta mind a mai

napig ez az állandó jelszava az államférfiaknak. Én ezt a tanítást tőkepénzes erkölcsnek, brutális önzésnek nevezem, és semmiesetre sem tartom a keresztény hit tanította igazságnak.

Milyen egészen elütő volt a régi embereknek a bölcselete! Azoknak a gondolkodását még nem méltelyezte meg a kapitalista (tőkés) termelési mód, azok még őszintén bevallották: hogy az embernek nem a szenvedés, hanem az öröm a hivatása. S mindenekfelett őszinték voltak ahhoz, hogy elítéljék azt a munkát, a mely testben és lélekben satnyává teszi az embert. *Herodot*, a történetírás atyja, így jellemzi a görögöket: „Nem mondhatnám, hogy a görögök a munkának a megvetését az egyiptomiaktól tanulták, mert a munkának ugyanezen megvetését tapasztaltam a trákoknál, a scytháknál, a perzsáknál és lydiaiknál. Egyszóval valamennyi barbár (nem görög) nemzetnél úgy láttam, hogy a kézművesek, sőt azoknak gyermekei is, a legutolsó polgároknak tekintetnek. Valamennyi görög ilyen elvekben lesz nevelve, de különösen a lakedemoniaknál dívik ez a nevelési rendszer.“

A rómaiknál a munkának csak két nemét tisztelték: a földmívelést és a fegyverviselést. A munkának a megvetése olyan nagy volt, hogy *Brutus*, a mikor a zsarnok *Tarquinius* ellen fellázította a népet, a zsarnok ellen a legnyomósabb vádként azt említette, hogy *Tarquinius* szabad polgárokat kézművesekké és kőművesekké alakított.

Plátó, a legnagyobb gondolkodók egyike, „A köz társaságról“ írott művében egyebek közt így nyilatkozik: „A természet nem teremtett sem czipőcsinálókat, sem kovácsokat. Ezek a foglalkozások megbecstelenítik azokat, a kik úzik: az alacsony bér munkásokat, névtelen

nyomorultakat, a kik állásuknál fogva amugy is kizártak a politikai jogok gyakorlásából.“

Legérdekesebben fejezi ki a munka megvetését *Xenophon*. Többek közt a következőket írja: „Azok az emberek, a kik kézműipart űznek, sohasem emelkedhetnek magasabb polcra és joggal. Kénytelenek egész nap ülni, sőt néhányan a tűz mellett dolgozván, lehetetlen, hogy a legtöbb elkerülhesse azt, hogy teste elégtelenedjék és alig lehetséges, hogy ez a szellemre befolyással ne legyen.“

Cicero, az ó-kor legnagyobb szónoka, kijelenti, hogy azoknak a foglalkozása, a kik fáradságukat és ügyességüket eladják, alacsonynak és aljasnak tekintendő, mert aki munkáját pénzért adja el, önmagát bocsátja árúba és a rabszolgával egyenlő fokra süllyed.“

Azt ellenvethetné itt valaki, hogy könnyű volt az ó-kor bölcsészeinek ilyen megvetéssel szólani a munkáról, mert hiszen szabad polgárnak tényleg nem kellett dolgoznia, miután minden munkát a rabszolgák végeztek el. Annyi igaz, hogy az ó-kor szabad polgárai nem dolgoztak, de annál többet dolgoztak rabszolgáik! Csakhogy az ó-kor emberei a rabszolgamunkát *szükséges rossznak tartották*, miután a technika mai fejlődése ismeretlen volt előttük.

A munkasegédesszüknek amaz óriási tárházat, a melylyel rendelkezünk, távolról sem ismerték, és az egyenlő teherviselés, az egyenlőség és testvériség eszméit felfogni sem tudták. Azt sem szabad elfelednünk, hogy a rabszolgák legyőzött ellenséges népek tagjai voltak, a kiket ugyszólván büntetésből dolgoztattak. Eleinte megölték a foglyul esett ellenséget, de azután, a mikor a termelés szüksége mindinkább érezhetőbbé vált: kényszer-munkába fogták. Így keletkezett a rabszolgaság. A

régiek azonban sejtették, hogy jöhet idő, a mikor a rabszolgamunka is fölöslegessé válik. Ezért tette *Arisztotelesz* azt a nevezetes kijelentését: „Ha minden szerszám parancsra, mintegy öntudatlanul, mintegy magától végezne el mindent, akár mint *Düdalus* műremekai, a melyek maguktól mozogtak, avagy miként Hephästas háromlábjai, a melyek maguktól fogtak a szent munkához, ha ily módon a szövőhajók is maguktól szőnének, akkor a munkavezetőknek nem volna szükségük segédekre és az uraknak nem volna szükségük rabszolgákra.“

Ime, az az idő, a melyet a nagy görög böles előre látott, bekövetkezett. A technika hatalmas alkotásai, a gépek szinte maguktól mozognak és minden munkát parancsszóra, emberi kéz irányítására ugyszólván maguktól végeznek el, még pedig olyformán, hogy nem annyira gondolkodó emberekre, mint inkább kezekre van szükség, a melyek irányítsák a gépeket. S ennek ellenére mégis azt látjuk, hogy az ókori rabszolgaság, habár módosult formában, ma is fennál s a gépek, ezek a százkaru csudás szörnyek, a melyek *Arisztotelesz* szerint arra hivatvák, hogy fölöslegessé tegyék a segédeket s a rabszolgaságot, ezerszerte kínosabb rabszolgaságot teremtettek meg, mint a milyen valaha volt. Ha *Arisztotelesz* és a hasongondolkodásu ókori emberek ma feltámadnának, vajjon nem-e szörnyednének el az emberi nem sülyedésén, a mely a gőz, a villany századában a távirda, a telefon, a fonográf korában nem az emberi munka fokoként való könnyítésére, hanem a munkának fokozására, a dolgozó millióknak minél jobban a munka rabigája alá hajtására gondol? Az ókorban termelési eszközökben az embereknek mintegy fele dolgozott, ma a tizenkilencedik században a végkimerülésig dolgozik az emberiség több mint háromnegyed része csak azért, mert a terme-

lési eszközök a szerencsés egy negyedrészes birtokában vannak. Ez aztán az igazi rabszolgaság!

A vallás szolgái is egyre azt hajtják, hogy a munka isten rendelése és hirdetik, hogy ezt a mai társadalmi rendet, melyben szegények és gazdagok vannak, tiszteletben kell tartani, mert isten kifürkészhetetlen bölcsességében azt így rendelte. Merem állítani, hogy a mikor ezt hirdetik az „isten szolgái“ meghazudtolják a keresztény hit alapítójának, Jézus Krisztusnak tanait. Lássuk, miként nyilatkozott Jézus a munkáról.

Máté evangéliumának ötödik részében (Új testamento) a következőket mondja: Ne legyetek szorgalmatosak a ti életekéről, mit egyetek, vagy mit igyatok; sem a testetekről, mivel öltözzetek: Nemde nem nagyobb-e a lélek hogy nem az eledel és a test, hogy nem az öltözet. Tekintsetek az égi madarakra: mert azok nem vetnek, nem aratnak, sem a csűrbe nem takarnak, mindazáltal a ti menyeei Atyátok eltartja azokat. Nemde nem drágábbak vagytok-e ti azoknál? Az öltözetről is pedig mit szorgalmatoskodtok? Vegyétek eszetekbe a mezeli liliomokat, mi módon nevednek, nem munkálkodnak és nem fonnak: mindazáltal mondom nektek, hogy Salamon is minden királyi dicsőségébe nem öltözött úgy, mint ezek közül egy Ne legyetek azért szorgalmatosak a holnapi napról, mert a holnapi nap gondot visel az ő dolgairól. Elég a napnak az ő mindennapi szorgalmatossága.“

Jézus tehát a tunyaságot, a gondatlanságot, a holnappal való nem törődést hirdette.

Ugyancsak itt, mondja Jézus; „Senki sem szolgálhat két urnak: mert vagy egyiket gyűlöli, a másikat szereti; vagy az egyikhez ragaszkodik, a másikat megutálja. Nem szolgálhattok Istennek és a világi gazdagságnak.“

Mi egyéb ez, mint a vagyon szerzésnek elítélése? Ime, Jézus a kapitalizmust (tőkésrendszert) nemcsak isteni parancsnak nem mondja, hanem épen ellenkezőleg, Isten előtt nem tetszetős dolognak állítja oda, mert „senki sem szolgálhat egyszerre „Istennek és a világi gazdagságnak.“ S ime mégis nagyon sokan azok közül, a kik Jézus igen hivatott hirdetőinek vallják magukat, a szegény embereknek a szakadatlan szorgalmas munkát ajánlják, maguknak pedig ezer holdas földbirtokokot szereznek.

Az ó testamentomban is sok a munkát elítélő tanítás. A régi zsidók főképen csak azért „szentelték meg“ a szombatnapot és a többi zsidó ünnepeket, a melyeken vig mulatozás járta, hogy a lustaságnak gyujtsanak oltárt. Hiszen Mózes első könyvében már ott találjuk a világ teremtésének históriájában a következőket: „Mikor pedig elvégezte volna Isten hetednapon az ő alkotmányát, a melyet csinált vala: a hetedik napon megszünék minden csinálmánytól, a melyet csinált vala.“ Az Uristen tehát csak hat napig dolgozott és azután pihent. Valószínűleg még most is pihen. A zsidók okos emberek voltak és nem akartak Jehovával hosszú munkát végeztetni, mert igen jól tudták, hogy a hosszú munka rosszul esik. Vajjon hány proletár érezné boldognak magát, ha hat napi nehéz munkáért cserébe csak egyetlen napon élveztetne teljes pihenőt?!

De hiába minden. Hiába az ó-testamentum, hiába az új-testamentum „Isten szolgálói“ meg nem szűnnek a szerintük erkölcsös tant hirdetni: Dolgozz, szenvedj szegény ember, mert csak így leszen érdemes a mennyek országára. *Lafargue* többször idézett szellemes munkájában többek közt említést tesz *Towsendről*, az anglikán egyház egyik érdemes(?) szolgájáról, a ki egy önfelelt percében elárulta, hogy a munkára való hivatkozó szót

miért vesztegetik oly pazar bőkezűséggel a vallás szolgái. Dolgozotok munkások éjjel-nappal — mondja az érdeemes lelkész — mert azzal, hogy dolgoztok, szaporitjátok szenvedéseiteket és nyomoruságtok feleslegessé teszi, hogy erővel kényszerítsünk munkára. A törvényes munkakényszer sok fáradsággal jár, tulsok erőszakoskodást igényel és nagy izgatottságot szül; ellenben az éhség nemcsak békés, zajtalan és fáradhatatlan ösztökélő a munkára, hanem mint a munka és az ipari tevékenység legtermészetesebb rugója, a legnagyobb erőfeszítéseket eredményezi.“

Ime, le van leplezve a nagy titok! Sok és nagy munkára van szükség, hogy a munkások nyomora növekedjék és ez a folytonosan tartó és fokozódó nyomor újabb és újabb munkára ösztökéljen, hogy kikerülhető legyen a munkakényszer, hogy a munkások saját elhatározásukból végezzenek emberfelettit.

A papok és a polgári nemzetgazdák, a kik a munkának isteni voltát, megdönthetetlen törvényszerűségét hirdetik: jól ismerik a munkának szomoru következményeit. Ezért hirdetik, hogy a nyomor verte fájó sebeket a jótékonykodással behegeszteni a gazdagok kötelessége. Eltekintve a jótékonyagnak bizonyos értelemben vett erkölestelen voltától, mert hiszen nem lehet erkölcsösnek mondani olyan ténykedést, a mely szigoruan véve csak az embernek ember előtt való megalázkodását vonja maga után: állitom, hogy a jótékonyág, ha még oly kiterjedt mérvben gyakorolják is, sohasem vezethet célhoz. A mig a mostani örült munkarendszer fennáll, a jótékonyág hiábavaló czafrang marad. Már Heine, a költő is elítélte a jótékonyágot és gyakorlását maró gunynyal a szentírás parancsaival ellentétesnek mondta. Hivatkozott a szentírás szavaira, a melyek szerint könnyebb a tevének a tú fokán keresztül bujni, mint a gazdagnak a menyországba

jutni, mert a szentírás szavai szerint csak a szegényeké a mennyek országa. E szerint, ugymond Heine, bolond dolgot és istentelen bűnt követ el a gazdag ember, a mikor gyámolítja szükölködő embertársát. Bolond, mert a jótékonyság gyakorlásával úgy sem lesz érdemessé a menyországra, mert hiszen gazdag ember, és a gazdag, tudvalevőleg nem juthat a paradicsomba; másrészt bűnt követ el a szegény ellen, a kivel jót tesz, mert megfosztja a mennyei üdvösségtől, a melyre a szegény ember érdemlenné vált, mihelyt anyagi javakban dussá lett.

Gazdag emberek, fordítsátok tehát hasznotokra ezt a tanítást és tartsátok meg könyöradományaitokat. Nem jótékonykodásra van szüksége a szenvedő emberiségnek, hanem a mostani örült munkarendszer megsemmisítésére. Ha a proletárok nem fognak tulsokat dolgozni, nyomorogni sem fognak és nem lesz szükségük a gazdagok megalázó könyörületességére.

Ismétlem. Azt mondom, hogy ha nem dolgoznak sokat, akkor nem fognak nyomorogni. Ebben nincs ellenmondás. Mert igaza van annak az anglikán papnak, a ki azt mondotta, hogy a túlhosszu munka a nyomort szüli, a mely ujult munkára ösztökél. A mindennapi élet ennek az állításnak a bizonyítására elég példát nyújt. Vajjon rá lehet-e fogni arra a tót napszámosra, a ki a köruti hatalmas palotákat építi, hogy nem eléggé szorgalmas? Hiszen egész életét szakadatlan munkában tölti el és még sem keres annyit, hogy gond nélkül megélhessen. Vagy nézzük a bányamunkásokat. Egész életüket a föld alatt nehéz munkában töltik s vajjon akad-e a sok közül egy is, a ki tisztán keze munkája után meggazdagodott volna? Munkája után bizonyára egy sem gazdagodott meg. Ki van zárva, hogy egy olyan munkás ember, a ki hosszú napi munkát végez, tisztán munkájával vagyont

szerezzen. A polgári nemzetgazdáknak a szorgalmat dicsőítő szavait megczáfolják a rideg tények.

A szorgalom bizonyára szép erény: de csak akkor az, ha benső hajlam ösztökél rá, ha nem a keserű kényszerűség, a kenyér után való örült harcz a rugói. A hosszú, fárasztó munka nem talál jutalomra, hanem igenis jutalmat lát az, a ki semmit vagy nagyon keveset dolgozik, de ezt a semmit vagy keveset ügyesen tudja kihasználni. Nézzünk körül a mindennapi életben. Vajjon kik bírják az ezerholdas földeket, a gyárakat, a palotákat, azok-e, a kik munkával és szorgalommal tüntették ki magukat? Dehogy. Azoké minden vagyon, a kiket egy szerencsés véletlen nem valamely külvárosi szegényes viskóban, hanem mint jómódu szülők gyermekét, palotában engedett megszületni. A véletlentől függ a földi javak élvezése. Ritka, mint a fehér holló, az az ember, a ki a maga munkájával vitte valamire.

Azt állítottam, hogy a hosszú munkaidő nyomort szül, a mely újabb munkára ösztökél. A ki kételkedik ennek az állításnak a valóságában, azt csak arra kérem, hogy tanulmányozza egy kissé az ipari válságok természetét. Az ipari válságok mostanság napirenden vannak. Egyre halljuk: Ez vagy az a gyár beszüntette üzemét, ez vagy az a kereskedő becsukta a boltot, ez vagy az az önálló iparos tönkrement és lesülyedt a függő bér munkások sorába. Vajjon mért történik mindez? A túl hosszú munkaidő a legfőbb oka az ipari válságoknak. A gyáros számítása igen egyszerű. Miután ugyanegy bérért kap munkásokat, akik akár nyolcz, akár tizenkét óráig végeznek munkát: természetesen a tizenkét órás munkanapot honosítja meg és a míg üzlete — úgy a hogy — megy, hitelre vásárol nyers árúkat, csak hogy a hosszú munkaidő mellett dolgozó munkásokat munkával elláthassa. A mikor

azután a termelt áruknak egész garmadája áll rendelkezésére, eszeveszettül keresi a piacot, a melyen áruin tuladhasson. Csakhogy piacot nehéz találni, versenytársai hozzá hasonlatos helyzetben vannak. Azoknak a raktárak is tele van termelt árukkal, a melyek nem találtak vevőkre. Elkezdődik a verseny lefelé. Most már nem azon versengnek, hogy ki tudja az árakat jobban felszórólni, hanem azon törik a fejüket, hogyan adhatnak el mindent olcsón és gyorsan. Végre oda jutnak, hogy áruikat a költségáron is szívesen eladnák, ha vevők akadnának. Minthogy azonban senki sem vásárol egynél több kalapot, egynél több kabátot, de meg a munkás fogyasztó közönség szegény, az áruk a nyakukon maradnak, pénzt nem tudnak értük szerezni: beüt a válság. S a gyáros, a ki röviddel azelőtt még a tizenkét órás napi munkát is kevésnek találta és minden csalafintaságával azon volt, hogy ezt a tulhosszu munkaidőt is fokozza: kénytelen valamennyi munkását elbocsátani és egyáltalán nem dolgoztatni.

Ezek a nagyobb, súlyosabb válságok.

De van a válságoknak egy másik neme is: ezek az ugynevezett idény-válságok. Számos iparágban a termelés csak egy bizonyos időszakban dívik. Vannak iparágak, a melyekben csak ősszel, tavasszal vagy nyáron áll be a munkaidény. A „szezón“-ban azután nyakrafőre dolgoznak, mignem a raktárak a tetőig megteltek. Azután beköszönt a holt idény, a mi annyit jelent hogy sok száz szorgalmas munkás kipihenheti nehéz fáradozásait, csak hogy ez a pihenés keservesebben esik bármely erőfeszítő munkánál. Ilyenkor, a munkás hajlékában tanyát üt a gond és a nyomor. S a szegény munkások, a helyett, hogy a tulhosszu munkaidőt szidnák, a mely egyedül okozta munkanélküliségüket, átkozódnak, hogy miért olyan kevés a munka ezen a világon.

Ha a „szezón“ idején rövidebb ideig dolgoznának a munkások, kevesebb termékeket állítanának ugyan elő, de a holt-idény nem nyulna hosszúra és a tultermelés folytán beállható ipari válság lehetősége ki volna zárva.

Ezt az áldásos változást elérhetjük, ha 12–14 óra helyett, 4–5 órában állapítanak meg a napi munkaidőt. Ha a szabó-üzletekben, az asztalos-műhelyekben naponként csak négy-öt órát dolgoznának a munkások, az egész esztendőben akadna munka és a munkaadók bár szerény, de biztos jövedelemre tennének szert. Nem kellene tartaniok a mindkét félre nézve kellemetlen ipari válságoktól és akkor a munka, a mennyire ez a mai termelési rend mellett lehetséges, nem átok, hanem áldás lenne...

A lapp hajós, mielőtt tengerre indul, elmegy a papjához, a ki egy kendőt ad át neki, a melyre három bog van kötve. Ugyanis a hajóshit szerint, ha a tengeren a kendőnek csak egyikbogját oldozzák fel, kedvező szelek keletkeznek, a melyek a hajót a helyes irányban tartják. Ha feloldják a második bogot, akkor erősebb szél támad, a mely a hajót ide-ode dobja és nagy dolga van a hajósnak, hogy a szerencsétlenséget elhárítsa. Ha azután a vakmerő hajós a harmadik bogot is feloldozza: a hajótörést, semmi sem háríthatja el többé. Az árboczok összetöredeznek, a hajó lőket kap és mindenestül elmerül. Ez a mese nem mese, ha a munkára alkalmazzuk. A helyesen szervezett, rövid ideig tartó munka jelenti az első bogot. Az emberi társadalom boldog, az emberek megelégedettek. Ha a munkaidőt meghosszabítják, a szolid munkásság helyébe lép az örült verseny, a mindenáron való meggazdagodás vágya s bekövetkezik az a veszedelem, a mely a lapp hajóst éri a második bog feloldozásánál. Nagy gazdasági válságok törnek ki, ezer és ezer munkásélet tönkre megy. Ha azután a munkaidő meghosz-

szabbitsában, a munkások kizsákmányolásában már semmi határt sem ismernek, vagyis — ha feloldották a harmadik bogot: beáll az általános társadalmi tönk, a mely milliókat dönt a nyomoruságba és a mely a forradalomhoz vezet.

Ugy gondolom, hogy manapság nagyon közel járunk ama bizonyos *harmadik* bognak a feloldásához . . .

Erre enged következtetni minden jel s első sorban erre utal a napjainkban immár állandóvá vált munkanélküliség. A szorgalom jelszavával elbolondított munkások, a kik munka idején naponként, 14—16 órát dolgoznak, csoportosan járják be az ipari városok utcáit, hogy kenyeret és munkát követeljenek s nem kapnak sem az egyikből, sem a másiktól. A tulhosszu munkaidő, mint már előbb említettem, káros a munkaadónak is, mert válságból válságba sodorja: A munkásokra nézve azonban valóságos csapást jelent a hosszú munkaidő eredményezte munkanélküliség. A hosszú munkaidő a munkás testét — s ezt önk előtt, a kik szomorú tapasztalatból ugyis tudják, nem kell bővebben bizonyítani — gyengévé, ellenállásra képtelenné teszi: a munkanélküliség pedig, a melylyel együtt jár a nélkülözés, ezt az elsatnyult testet a betegség, a ragályos kórok martalékául dobja oda. A hosszu munkanélküliség a munkás családjában megszűli a kikerülhetetlen nyomoruságot és inséget, a melynek következményei el nem maradnak. A jól táplált test ellenállhat a betegségeknek, de nem úgy a satnya, a nélkülözésektől megtört ember teste. Ezt bizonyítja az a körülmény, hogy a tifusz, a himlő, a kolera leginkább a szegény néposztályok körében szedik áldozataikat. Be van bizonyítva, hogy Hamburgban az 1892. esztendőben dühöngött kolerajárvány főképp azért terjedt el a városban, mert a munkások a hosszú munkanélküliség folytán

nyomorba jutottak és a járványra a legalkalmasabb talajt képezték. Az is köztudomásu, hogy a tuberkulozis, a mellbetegség, leginkább otthonos ott, a hol nyomor és inség tanyázik. Ezért nevezte el a nép nyelve találóan ezt a nyavalyát „proletár-betegségnek.

A „becsületes szorgalom és tiszteletreméltó igyekezet“ szólamaival megtisztelt tulhosszu munkaidő eredményezte tultermelés hatása, a mely viszont a munkanélküliséget teszi állandóvá: egyéb jelenségekben is megnyilvánul. A nélkülözések, a családfentartásáért folytatott küzdelem, százával hajtják a munkáscsaládapákat a kétségbeesés örvényébe. Különösen most a század végén, ijesztő mérvben szaporodnak el az öngyilkosságok. Ki tudja, hogy ezek közül hányan hagyták itt ezt a szép világot csak azért, mert a legjobb igyekezet mellett sem találtak, munkára? A jámbor nyárspolgár, ha elolvassa a lapokban az öngyilkosságról szóló száraz rendőri tudósításokat, megelégszik azzal, hogy szemeit jámboran ég felé fordítva, elszörnyűködjék az öngyilkosok istentelenségén.

Hogy mi adja a szerencsétlenek kezébe a gyilkos fegyvert, az ezrek közül egy ha kutatja.

A munkanélküliség okozta nyomor és inség nem egy munkást visz a bűn karjaiba. Kérdezzék meg a birákat, az ügyvédeket, hogy a vagyonbiztonság és az ember testi épsége ellen irányuló büntettek mely időben szaporodnak? Egybehangzóan azt fogják önöknek válaszolni, hogy télen, az ipari válságok rendes idejében történik a legtöbb büntett. A rendesen dolgozó, becsületes, törvénytisztelő munkást, a ki hozzá szokott ahhoz, hogy családját bár szerényen, de tisztéségesen ellássa; a munkanélküliséggeljáró nyomor idején sokszor csak a következményektől való félelelem tartja vissza a büntettől.

„Csuda-e, ha korgó gyomra és szeretetteinek nélkülözése miatt a félelmet legyőzik? S csak az első lépés nehéz, a többi ugyszólván már magától következik. Ki tudja, hogy hány előbb becsületes munkás tette meg a nyomortól ösztökélve ezt az első lépést és sülyedt fokról-fokra lejjebb — a büntényig?”

Ennek az emberszerető társadalomnak leggyalázosabb kinövése: a prostitucio (a pénzért kéjelgés) is az általános munkapangás idején szedi legtöbb áldozatát. Tudják ezt a nemzetgazdák és Duchatel, egy párisi tudós, lelkiismeretes kutatások után számokban mutatta ki, hogy munkapangás idején szánja el magát a legtöbb leány a ledér életre. Mert ne higye azt senki, hogy a népnek szerencsétlen leányait a kéjvágy, vagy a munkakerülés viszi a becstelen életbe. Lehetnek ugyan egyes kivételek, de bizonyos az, hogy a boldogtalanok zömét a nyomor és nélkülözés birja rá arra, hogy testüket áruba bocsássák. Az erkölcsös társadalom megvetéssel sujtja ezeket a nyomorultakat, holott meg kellene követnie őket; „emberszerető” intézményeivel valósággal belé hajszolja a nép szerencsétlen leányait az erkölcstelenség fertőjébe.

S mindezt az az agyondicsőített szorgalom, a munka után való örült hajsza, a melyben persze csak a proletárok vesznek részt, — a tőkepénzeseknek van eszük — okozza.

Oh jövel, jövel Szent Lustaság és váltsd meg a munka rabigájába görnyedt, szenvedő emberiséget!

Sejtem, hogy önök egy esepet sem haragudnának, ha bekövetkeznék a lustaság világa, hanem attól tartanak, hogy a jelen lustái: a nagytőkepénzesek, nem látnák szivesen. Csalódnak. Hiszen a szegény tőketulajdonosok a mai szent és sérthetetlen társadalmi rendben

valóságos kinszenvedésre vannak kárhóztatva. Sorsuk semmivel sem jobb a proletárok sorsánál. Önök hitetlenül mosolyognak! Hallgassák meg tehát, mit mond erről a szellemes *Lafargue*:

„Az a mesterséges tartózkodás a fogyasztásban — úgy mond — a melyre a termelő osztályok rászánták magukat, a vagyonosokra róttá a kötelezettséget, hogy elfogyaszszák azt, a mit amazok termeltek. Egy-két század előtt, a tőkés termelési rend kezdetén jámbor, nyugodt erkölcsű ember volt a burzsoá, a ki többnyire megelégedett a feleségével és csak akkor evett és ivott, ha éhes és szomjas volt. A kicsapongásokat átengedte az udvaroncoknak és az udvarhölgyeknek. Manapság nincsen burzsoá, a ki a legfinomabb szárnyasokat és elsőrendű pezsgőket ne fogyasztaná, természetesen tisztán a szárnyastenyésztés és a bortermelés előmozdítása szempontjából. Manapság nincsen burzsoá-ifju, ki ne tartaná kötelességének a prostituáltakat gyámolítani és testét higanyoldatban megfürösztetni, ezt is természetesen csak azért, hogy a higanybányák jövedelmezők legyenek. Az ilyen foglalkozás mellett a test hamar tönkre megy, a haj megritkul, a fogak kihullanak, a has meghájasodik, a mell köhögős lesz, a mozdulatok nehézkessé válnak, az izmok elpuhulnak és végezetül a köszvény sem marad el. Az előkelő világ, az áldozatok életét éli. Hogy a tündéries ruhákat, a melynek készítői a nagy szorgalomban mellbetegségbe esnek, kellően érvényre emeljék: egész nap egyik ruhát a másik után próbálják fel, kecses fejcskéiket órák hosszáig a hajművésznők rendelkezésére bocsátják, hogy azok drága pénzért a leglehetőlenebb hajfonatozásban remekelhessenek. S ez még nem minden. Testüket elviselhetetlenül szorosra fűzik, lábaeszkáikat szűk czi-

pőkbe erőszakolják és fedetlen mellekkel, hogy látásukra egy huszárkáplár is elpirulna, éjjeleken keresztül tánczolnak a jótékony bálokon, hogy összehozzanak néhány forintot a szükölködő szegényeknek. Oh, ti szent szenvedők!

Ki merné ezek után azt mondani, hogy a burzsoázia nem szívesen cserélné föl ezt a feláldozásterhes világot egy olyannal, a melyben mindenki egyaránt termelő is és fogyasztó is lenne és a lustálkodásra mégis bő alkalom nyílnék!? Megmondom önöknek, hogy miért irtóznak a szocialistikus eszméktől a burzsoák. Tisztán azért, mert a szocialisták azt hangoztatják, hogy mindenki dolgozzék, mert a „munka jogát“ hangoztatják és mert azt a jelszót állítják fel: a ki nem dolgozik, ne is egyék. Ettől riadnak vissza a burzsoák és azért félnek a szocialista társadalomtól, mert attól tartanak, hogy abban ők is kénytelenek lesznek úgy dolgozni: mint a hogy a mostani proletárok dolgoznak. Próbálják csak meg és biztassák őket azzal, hogy a szocialista társadalomban majd olyan törvény lesz, a mely csak a három órás napi munkát engedi meg: meglássák, mily lelkesedéssel esküsznek hűséget a szocialistikus eszmének a túlfogyasztás kényszerűségétől annyit szenvedő burzsoák

Hirdessék, hogy nem azt akarják, hogy a Rothschildok, a Schossbergerek, a Károlyi grófok naponta 12—16 órát dolgozzanak, hanem azt akarják, hogy azok is csak három órán át végezzenek társadalmilag hasznos munkát: s akkor bizonyára örömradiállal fogják gonddal terhes koponyájukra csapni a nagy karimás szocialista kalapot.

A burzsoák a szocialistikus eszmékben borzalmast sejtene; azt hiszik, hogy az azt jelenti mint korra reggeltől késő

estig a gyáraknak nevezett fegyházba esukva, körömszakadtáig dolgozni. Természetes, hogy az ilyen jövendő-től irtóznak, mert hiszen elég alkalmuk van a munkás proletárok sorsán okólni. Világosítsák fel őket, hogy voltaképen a lustasághoz való jogot hirdetik, a mikor a szocialisztikus eszméket hangoztatják; mondják meg nekik, hogy a munkát, ezt a kegyetlen zsarnokot, el akarják csapni, hogy helyébe az áldott lustaságot ültessék s majd meglátják, hogy valamennyi egyszeriben szociálistának vallja magát. Nemrég egy bankárnak a szociálisták igazságait magyaráztam. Elmélázva hallgatott s hirtelen, mintegy gyors elhatározástól megkapatva, ráütött a nadrágja jobb zsebére, a melyben megcsordult az aprópénz:

— Uram — jegyezte meg — hiába minden beszéd. Ha a jobb zsebemet érzem, a melyben pénzemet tartom: nem használ semmi beszéd, mert akkor a vagyonomat féltém és csepp kedvem sincs, azt a munkakerülő nyomorultakkal megosztani, a mint talán önök akarnák. Ha azonban a balzsebemet tapogatom — s ezzel ráütöt a nadrágja balzsebére, — a melyben semmim sincs, anarchistának érzem magam és vigan füttyülöm a munkás marseillézt, mert hiszen semmi veszteni valóm nincs.

A mikor azután ennek a derék férfunak, a ki a zsebei tartalma szerint ítélte meg a szociálisták eszméit, elmondtam, hogy a szocialista társadalomban az emberek legfeljebb naponta három órát fognak dolgozni: meghatottan borult a keblemre s kijelentette, hogy most már ő is szocialista mert — s ezt siránkozó hangon jegyezte meg — most reggeltől-estig ezerféle ügyes-bajos dolgot kell elintéznie, a tőzsde százféle fondorlataival kell megküzdenie, egész élete szakadatlan láncolata a

gondnoknak s sokért nem adná, ha naponta csak három gondtalan órája maradna.

Ime egy burzsoá, a kit a Szent Lustaság szocialistává tett. Mert ne higgyék uraim, hogy manapság is rá lehet írni minden burzsoá sirkővére azt a sokat jelentő mondást, a melyet Cicero látott meg egy római patrius sirkővén:

„Itt nyugszik Stravérius, a ki életében soha nem dolgozott, de három millió drachmát hagyott hátra. Tégy te is ugy halandó és boldog léssz!

Igaz, hogy a nagy burzsoákra, értem ezalatt azokat, a kik már felül vannak a százezer forinton, ráillik ez a mondás: de a kisebb burzsoákra, a kik csak keserves fáradsággal sajtolják ki a „többértéket“, nem lehet ezt mondani, mert ha értékteremtő, társadalmilag hasznos munkát nem is végeznek, elég gonddal küzdenek, hogy társadalmi állásukat megtartsák, a melyet — mint előbb kifejtettem — a legkisebb ipari válság is megingathat. Egy szóval, ezek olyan emberek, a kikre a lustaság jelszava föltétlenül hat és a kiket a szocializmus eszméinek a szabad lustálkodás kilátásba helyezésével lehet leg hamarább megnyerni.

De félre a tréfával. Nagyon jól tudom, hogy a proletáriátusnak, jobban mondva a szervezkedett millióknak legkisebb szükségük sines burzsoászocialistákra. Megmondta azt Marx Károly, a hatalmas, nagymester:

„A munkásosztály felszabadítása egyedül a munkás-nép műve lehet!”

A burzsoák segítségére ebben a nagy munkában nincsen égető szükség, előbb-utóbb, épen a gazdasági fejlődés menete folytán ugy is belesodrónak a proletáriatus hatalmas árjába és akarva, nem akarva, siettetni kénytelenek az átalakítás nagy munkáját. Nem is a bur-

zsoázia lelkére akarok beszélni, a mikor fejtegetem a hosszú munkaidő átkos voltát s a pihenés, mondjuk a lustaság szükségességét, hanem a munkások azon részét akarom meggyőzni, a kiknek még mindig az a hitük, hogy a hosszú munkaidő sok keresetet jelent és az erős munkában, lemondó szorgalomban töltött élet tetszetős isten és emberek előtt.

Azokhoz a munkásokhoz szólok, a kik még nem látták be, hogy a földi nyomort főképen a tulhajtott munka okozza. Azokhoz a munkásokhoz van szavam, a kik nem tanulmányozzák a statisztika jelentéseit s így nem tudhatják, hogy évenként hány ezer embert visz sirba — a munka. Szólok azokhoz a munkásokhoz, a kik például a budapesti temetők statisztikájából nem tudják, hogy 1894-ben a fővárosi temetőkben ingyen eltemetett 1867 holttest közül halva született gyermekek holtteste 516 volt. Ez a legborzasztóbb szám: azoknak a szegény munkás-asszonyoknak és leányoknak gyermekeire vonatkozik, a kik halva születtek, mert munkás anyáik az áldottnak nevezett állapotban is erősen dolgoztak és rosszul táplálkoztak. Megdöbbentő példája annak, hogy az a sokat magasztalt munka még a születendő gyermeket is megöli.

Azokat a munkásokat, a kik mindezt nem tudják, akarom felvilágosítani és ezeknek mondom, hogy mindazt, a mi anyagi és szellemi téren nagy és maradandó, nem azok az emberek teremtették meg, a kik életüket sorvasztó munkában töltötték el, hanem megteremtették azok az emberek, a kik *bőségesen lustálkodtak*. Avagy merné-e valaki azt mondani, hogy Shakespeare megírta volna világhírű szindarabjait, Goethe megköltötte volna Faustot, Petőfi eldalolta volna lánglelkű költeményeit, Madách megteremtette volna az „Ember tragédiájá”-ját

akkor is, ha mint szegény munkásszülők gyermekei a gyárak büzhödt légkörében, testet-lelket sorvasztó munkában töltik napjaikat? Azt hiszem, hogy nem. A lustaság az éltető eleme a szellemnek: s a tulfeszített munkálkodás még a szellemi téren is kocsot teremt.

A hosszú munkaidő elméletétől elfogult munkásoknak mondom, hogy magasztos, nagy eszmékért csak azok küzdhetnek, a kiknek idejük van a lustálkodáshoz is.

Vajjon hallotta-e már valaki, hogy Galicziában a lengyel zsidók, Németországban a felsősziléziaiak, Ázsiában a kínaiak, Magyarországon a felsővidéki tótok a tudomány, a szabadság és testvériség eszméiért lelkesedve, hősi tetteket vittek volna véghez? Magasztos eszmékért ezek a szegény emberek nem lelkesednek, mert a baromi munka, a melyben életüket töltik, láncoknál erősebben oda köti őket a földi röghöz és a mindennapi élet keservei mellett elfelednek minden nagyot, minden szépet, a melyek az ember létének tartalmát, czélt, hivatást kölcsönöznek. Vajjon, ha a termophilei-i szorost nem szabad görögök, hanem a munkában elbutult rabszolgák védelmezték volna: olvashatnók e a történelemben a szabadságért való hősi küzdelem ama fenséges példáját? Azt hiszem, hogy nem. Bizonyosság e mellett a történelem minden lapja, a melyekből csak az olvasható ki, hogy eszmékért csak bizonyos jólétben, bizonyos kényelemben élő népek lelkesedhetnek.

Sőt tovább megyek. Én a munkaidő kérdését szoros vonatkozásba hozom a politikai szabadságok kérdésével. Politikailag is csak az a nép lehet teljesen szabad és csak az a nép élvezheti teljes mértékben a politikai jogokat, a melynek dolgozó tagjai a munkában határt ismernek és a munkával vissza nem élnek. Szerintem egyik fő oka a magyar nép politikai jogtalanságának, a

Magyarországon divó túlhosszu munkaidő. Ha a magyar ipartörvény a munkaidőt tizennégy-tizenhat óra helyett öt órában állapította volna meg: az általános választási jog már rég ki lenne küzdve. Az ok nagyon egyszerű. Az a munkás, a ki egyhangu, sorvasztó munkában a gyárakban és műhelyekben tölti napjait, nem ér arra rá, hogy polgári jogainak kérdésével törődjék. Eltompultságában nembánja, akárki, akárhogy kormányozza az államot addig, míg a falat kenyérért kora reggeltől késő estig nehéz munkát kénytelen végezni, nem jut ahhoz hozzá, hogy politikai szabadságokról gondolkodjék.

A rémeket látók szinte már az unalmasságig hangoztatják, hogy a szocialisztikus eszmék uralomra jutása esetén tönkre megy a család és a családi életet felváltja a szabad szerelem. Nem feladatomban kutatni, hogy a szocializmus világában milyen lesz a családi élet: de azt bátran merem állítani, hogy a mostaninál jobb lesz. Csak szenteskedők állithatják, hogy a mai társadalomban tiszteltben tartják a családi élet szentségét. A népesség tulnyomó része a dolgozó milliók, fogalmával sem bírnak a boldog családi életnek. Vagy lehet-e boldog családi életnek nevezni oly állapotot, a melyben az apa egyik, az anya a másik, a gyermekek a harmadik gyárban keresik meg a mindennapi betevő falatot? Családi boldogságnak nevezhető-e az, a mikor azután esténként a gyárakból hazavánszorognak az elhagyott, rideg otthonba s a hosszú munkától agyoncsigázottan találkoznak apa, anya és gyermekek? Képzeltető-e ilyen körülmények között kedves családi együttlét? S ki tagadja, hogy a munkásnép szomorú családi életének is egyik főokozója a hosszú munkaidő? Ha a munkaidő rövidebb, akkor marad elég idő, a melyet a munkásember családja körében tölthet. Ha rövid volna a munkaidő, az asszonyok és gyer-

mekek nem lennének kénytelenek a gyárakban dolgozni, mert a hosszú munkaidő következtében a most munka nélkül lézengő munkások vállalkoznának a nők és gyermekek munkájának végzésére. A rémképeket festőknek igazuk van abban, hogy a szocializmus világában a családi élet különbözni fog a mostanitól: mert a hosszú, állati munka, amely ma megrontja milliók családi életét, ismeretlen fogalom lesz. Szabad tér nyílik majd a nemesen felfogott lustálkodásra és ez az erény a családi életet is tartalmasabbá, szebbé, a szó igazi értelmének megfelelővé fogja tenni. Becsületes emberek nem félhetnek ettől a cserétől.

A hosszú munkaidő önző barátainak a rövid munkaidő ellen hangoztatott leggyakoribb érvük az, hogy mellette hanyatlik a nép erkölese, a tunyaság, a paráználkodás, a kicsapongás fognak diadalt ülni. Emez állításukat nem annyira az „ember természetével” támogatják, a mely szólásmóddal oly gyakorta visszaélnék, hanem a természettudós Darwin-átöröklési elméletéből kiindulva, úgy okoskodnak, hogy miután a szegény ember atyja, nagyatyja, dédapja, fel egészen a hetvenhetedik úkapáig munkában és szegénységben töltötték napjaikat: a lustálkodás elvének érvényesülése a jelen szegényeiben veszedelmes visszahatást szülne, mert vérükben lévén a munkára való vágy, ha ezt elfojtanák, a másik végletbe esnének. Nagyon hasonlít ehhez az okoskodáshoz az a tetszetős szólam, a melyet rövidlátó nyárspolgárok nagy előszeretettel hangoztatnak: miután mindig voltak szegények és gazdagok, következésképpen mindig is lesznek, vagyis: miután a szegény emberek mindenkoron baromi munkát végeztek, következésképpen a jövőben is baromi munkát kell végezniök. Engedjék meg, hogy egy talán kissé erős adomával jobban megvilágítsam ennek az érvelésnek fogyatékos voltát.

Hétszilvafási Dőzsöldy Tuhutum gróféknál nagy lakoma van készülöben. A konyhában nagy a sürgés-forrás és a Marcsa szakácsné épen azon van, hogy a konyhaművészet szabályai szerint elkészítse a méltóságos ur kedvencz ételét, a rákokat. A kis grófkisasszony merő kíváncsiságból kitevedt a konyhába és nagy érdeklődéssel nézi a szakácsné ténykedését. A Marcsa szakácsné előkapja a forró vízzel telt fazekat és a szerencsétlen eviczkelő rákokat egyenként behajigálja, mert a szakácstudomány tanai szerint ilyen módon megfőzette fölségesen izlik a rák.

A kis grófkisasszony elszörnyűködve nézi ezt a kegyetlen cselekedetet és imigyen szólal meg:

— Ugyan, Marcsa, nem fáj a szive, hogy a szegény rákokat ily kegyetlenül halálra kinozza!?

A Marcsa szakácsné meghökken egy pillanatra, de aztán jámboran megjegyzi:

— De kérem kisasszony, ezek a rákok hozzá vannak ehhez szokva!

Hát a rövid munkaidő ellenzőinek okoskodása nagyban hasonlít ennek a szakácsnének a megjegyzéséhez. Mert a szegény embernek minden őse kemény munkában töltötte napjait, következésképp az unokák sem tehetnek másként vagy is, mert a rákokat forró vízben pörkölik halálra, minden ráknak ilyen módon kell kimulnia ebből az árnyékvilágból. Mondhatom, czifra következtetés! Azt elfelejtik az okoskodók, hogy minden ember kebelében a a felfogások és érzések külön világa él, a mely pedig semmiben sem hasonlít elődje lelki világához. Az emberek nem születésből rosszak vagy jók, hanem jókká vagy rosszakká teszik őket a környezet, a körülmények, a melyekben nevelkednek és élnek. S épen a mostani hosszú munkaidő, a melyre születésétől kezdve millió és

millió ember van kárhozattva, rontja meg az erkölcsöket.

Nélkülözés és gond, testi és lelki nyomoruság mindig rossz tanácsadók. A bizonyos kényelemben, testi és lelki nyugalomban folyó élet, legbiztosabb támasza a jó erkölcsöknek. Ha a munkaidő rövid lesz, kényelmesebb és gondtalanabb lesz a szegény néposztályok gyermekeinek az élete, erkölcsük is javulni fognak. A rövidebb munkaidő tehát nem kicsapongásra, tunyaságra és erkölcstelen életre fogja a munkásokat ösztönözni, hanem épen ellenkezőleg, jó erkölcsökhöz és a megfelelő határok közt mozgó szorgalmas munkához szoktatja őket.

A hosszú munkaidő okozta bajok elszენvedésének legékesebben szóló apostolai a különböző vallások képviselői. Azok a papok, a kik azt tanítják, hogy a földi szenvedésekért kárpotlást nyujt a túlvilág, a kik azt hirdetik, hogy a jó szegények a menyországba, a rossz gazdagok pedig a pokolba jutnak, leginkább járulnak ahhoz hozzá, hogy a munkától agyoncsigázott szegények megadással hordozzák a földi keresztet és birkatürellemmel szerzik meg a jólét eszközeit — másoknak.

Valamikor régen, a mikor az ember tudása alacsonyabb fokon állott, a mikor a termelési eszközök még kezdetlegesek voltak, a mikor attól lehetett tartani, hogy az emberek magasra fokozott igényeit, a kezdetleges termelési eszközök nem elégithetik ki oly mértékben, hogy a földi javakból mindenkinek elegendő rész jusson: a lemondás eme tanainak *túlán* volt jogosultsága. Ma, a XIX. század végén azonban semmi jogosultsága többé. Ugy a szellemi, mint a technikai fejlődés terén, a haladásnak olyan bámulatos magas fokán állunk, hogy a társadalmi termelés és fogyasztás rendjének helyes megváltoztatásával minden élő embernek éppen elég juthat a földi javakból, hogy a boldogságot, — a menyiben az

anyagi jólét ahhoz hozzájárulhat, — már itt a földön élvezhesse. S semmi szükség sincs már arra, hogy a túlvilági lét — a mely különben is fölötte kérdéses valami, — ugy állitassék oda, mint amely a földi koplalásért kárpotlást nyújt.

Wir wollen Hinieden glücklich sein . . .

Den Himmel überlassen wir den Engeln und den Spatzen.

Énekli a halhatatlan Heine Henrik. A vallásnak a lemondásról, a túlvilági igazságszolgáltatásról szóló ez a tana több kárt, mint hasznot okozott és merem állítani, hogy az igazi vallásossághoz semmi köze.

Ez a tan ellene van a magasabb erkölcsnek, ellensége az emberi nem haladásának, önbizalom hiányát és a rossznak uralmát jelenti. Ha ez a tan teljesen az emberiség véérébe menne át, minden haladás szünetelne és az történnék, hogy az emberek legnagyobb része csendes lustaságban, nélkülözéssel terhes baromi munkában töltené életét, hogy lesnék a túlvilági megváltást Ellenben az emberek egy kis csoportja, a kik titokban fittyet hányának ennek a tanításnak, a végletekig kizsákmányolnák a túlvilágra váró hiszékeny emberek millióit.

Hála az új idők szellemének, hála a szociáldemokrácia tanainak, a melyek hirdetik az igazi vallást, ennek a tannak a hívei napról-napra fogynak. Igaza van a vén történetíró Plutarchnak, a ki valaha a következőket meséli el: Egy napon Alexandria utcáin egy fenséges megjelenésű asszony keltett csudás feltűnést. A különös nő egyik kezében lobogó fáklyát, a másikban egy vedert tartva, járta be a nagyváros utcáit. A járőrök csudálkozva kérdezték, mit akar azzal a tüzzel és a vízzel?

— Fel akarom gyujtani — ugymond az isteni asszony — a menyországot és el akarom oltani a pokol

tűzét, hogy az emberek cselekedjék a jót, ne a menyországba való jutás reményében, *hanem tisztán azért, mert jó*. Kerüljék pedig a rosszat nem a pokol tűzétől való félelmükben, hanem azért, mert *a mi rossz, az embertársaiknak fájdalmat okoz*.

Ez az ipari vallás. Ebben nemes, magasztos erkölcs rejlik.

A szociáldemokrácia, ez a hatalmas szellemi áramlat, a melynek követői bölcsen hirdetik, hogy az emberek vallásos meggyőzéséhez semmi közük: ennek a vallásnak egyengetik az utját. S ha majd ez az eszme diadalt arat: a lemondásnak imént jelzettem csunya tanáival együtt eltűnik a mai kizsákmányoló, testet-lelket ölő, átkos munka, hogy felváltsa a helyesen értelmezett, a hasznos, éltető, rövid munkát követő, áldott lustaság.

* * *

Befejezem előadásomat Lafargue következő jellemző szavaival: Ha a munkásosztály azt a bünt, a melynek martaléka lett, a mely természetét lealacsonyította, teljesen kiveri a fejéből és óriás erejével felfog támadni, nem azért, hogy követelje az „emberi jogokat“, a melyek kizáróan a tőkés kizsákmányolás joga, nem azért, hogy hirdesse „a munkához való jog“ elvét, a mely csupán a nyomorhoz való jog: hanem, ha feltámad, hogy ércztörvényt kovácsoljon, a mely megtiltja minden emberfiának, hogy napjában három óránál tovább dolgozzék: akkor ez a vén föld reszketni fog a gyönyörüségtől és felületén új világ támad . . . Ámde kívánható-e ilyen férfias elhatározás a tőkés erkölestől megrontott munkásmilióktól?!

Krisztushoz, az ó-kori rabszolgaság szenvedő megtestesítőjéhez hasonlóan a proletáriátusok is, férfiak, nők, gyermekek egy század óta, mászzák a szenvedések durva

Kálváriáját. Egy század óta kényszermunka töri csontjaikat, kinozza husukat, megbomlasztja idegeiket; egy század óta éhinség kinozza testüket és busítja szellemüket . . . Oh lustaság, könyörülj ezen a végtelen nyomoruságon! Oh lustaság, a művészetek és a nemes erények anyja, légy az emberiség szenvedéseinek gyógyító írja.“

Lafargue kételkedik a munkásnép férfias elhatározásában. Én nem kételkedem. Az a munkásnép, a melynek nagy része, minden üldözés ellenére hiven kitart a felszabadulást jelképező piros lobogó mellett, a mely ezer baja mellett még tud eszményekért lelkesedni: meg fogja teremteni azt a kort, a melyben nem átok, hanem áldás lesz a munka.

Vége.

A **NÉPOLVASÓTÁRA** füzetes kiadásában szakadatlan sorrendben a következő kisebb és nagyobb eredeti agitációs munkák fognak megjelenni:

1.) **Egy fotográfia története.** — Tanulságos adatok a szocialista üldözések idejéből.

2.) **Két világ.** Szegény és gazdag. Tizenhárom képpel.

3.) **Dózsa György lázadása.** Történelmi tanulmány.

4.) **Disznók.** Vörös János kovácsmester és Kánya Kis Péter kanász tanulságos beszélgetése. Négy képpel.

5.) **A tanuló ifjúság és a szociáldemokrácia.**

6.) **Riadó!** — Nem lesz addig nyugalom Magyarországon, míg az általános, titkos választó jog törvénye nem lesz. — Két rész.

7.) **Az igazi szocializmus.** Lényegesen bővített és átdolgozott negyedik kiadás.

8.) **Az anyagelvi világfelfogás.** A szocialista bölcsészet népszerű magyarázata.

9.) **A szocializmus előharczosainak élet- és jellemrajza, műveik kivonatos ismertetésével.**

10.) **Magyarország nem volt, hanem lesz.** Magyarország népei a szociáldemokrácia uralma idején.

11.) **A gyár leányai.** Szindarab egy felvonásban.

Ezeket kívül előre felhívjuk olvasóink figyelmét a következő nagyobb munkára:

A szociáldemokrácia kezikönyve: Irta: Mezőfi Vilmos.

Ez a munka, a mely husz-huszonöt ivre (320—400 oldal) terjed, ismerteti a szocializmus elemeit tudományos alapon és mégis népszerűen, — minden vonatkozásaikban. Az a célja, hogy a szocializmus tökéletes képét adja, a melyből mindenki tisztában legyen a szocializmus követeléseivel, taktikájával, eszméivel, közeli és végezteljeivel. Hogy egy ilyen munkára fogyatékos irodalmi viszonyaink mellett mennyire szükség van, azt bővebben bizonyítani felesleges. Ez a munka tíz-tizenöt folytatolagos tíz kros füzetben fog megjelenni. Megrendeléseket erre a munkára már most is szívesen veszünk.

Az itt felsorolt összes munkákat megkapja az, a ki a Népolvasótárt járattja. Előfizetési ára felévre 60 krajczár. Egyes példányait Budapesten házhoz hordják és az átvételnél fizetendő érték 10 krajczár. Megrendelések, penzküldemények és minden értesítés kizárólag Budapest, VII., Garay-u. 32. címre intézendők.

A Népolvasótár szerkesztője: Mezőfi Vilmos.

Kiadója: L. Szederkényi N.